

Mitybinis paternalizmas.

Mokesčiai ir mityba – kitų šalių patirtys

SANTRAUKA

Mitybinis paternalizmas – tai valdžios siekis ribojimais, draudimais arba mokesčiais priversti visuomenę suvartoti mažiau kilokalorijų ir/ ar sveikiau maitintis. Norint parodyti, kokį poveikį turi mitybinio paternalizmo politika, šiame darbe yra apžvelgtos mokslinės studijos, nagrinėjusios ko buvo siekiama ir kaip suveikė maisto produktų ir/ar jų ingredientų apmokestinimas Meksikoje, Vengrijoje, Danijoje ir Berklio mieste Kalifornijoje (JAV).

2014 m. cukraus apmokestinimas Meksikoje sąlygojo nereikšmingą kilokalorijų (iki 30 į dieną) vartojimo sumažėjimą, nes gyventojai pradėjo vartoti kitus alternatyvius kaloringus produktus. Mokestis mažino žmonių perkamąją galią, kai kurios įmonės mažino darbo vietų skaičių.

2011 m. Vengrijoje įvestas mokestis maisto produktams, turintiems aukštą druskos ar cukraus kiekį nutukimo ir jo augimo tempo nesumažino, nes vengrai toliau vartojo kaloringus, tačiau neapmokestintus maisto produktus. Mokestis

skurdino tiek gyventojus, tiek verslą: mažino gyventojų perkamąją galią, vertė kai kuriuos gamintojus mažinti darbo vietų skaičių.

Danijoje 2011 m. įvestas mokestis riebiam maistui 2013 m. buvo atšauktas, nes užduoties – sumažinti nutukimo ir jo augimo tendencijų – įgyvendinti nepadėjo (net 80% danų nepakeitė savo mitybos įpročių). Danų perkamosios galios sumažėjimas skatino juos ieškoti pigesnių apsipirkimo vietų (Danijoje ir užsienyje). Augo administracinės išlaidos verslui, buvo atleista darbuotojų.

Apie 2014 m. įvestą mokestį gazuotiems gėrimams Berklio mieste Kalifornijoje (JAV) duomenų yra mažiausiai. Tačiau yra pastebėta, kad gazuotų gėrimų apmokestinimas mažino jų įperkumą ir vertė gyventojus juos įsigyti kaimyniniuose miestuose (Oaklande, San Franciske), kur mokestis netaikytas.

Visais keturiais atvejais mitybinio paternalizmo politika turėjo ribotą įtaką ir nedavė lauktų rezultatų, tačiau sukėlė papildomas neigiamas pasekmes.

Ivadas

Pastaraisiais dešimtmečiais įvairiose pasaulio valstybėse išryškėjo nauja tendencija – mitybinis¹ paternalizmas² – mokestinėmis priemonėmis priversti visuomenę suvartoti mažiau kilokalorijų, keisti vienus maisto produktus kitais. Tokių iniciatyvų yra ir Lietuvoje. 2016 m. suformuotoje Lietuvos Vyriausybės programoje yra iškeltas tikslas cukraus vartojimą mažinti alternatyviomis (LRS 2017)/ mokestinėmis priemonėmis³ (LRS 2016 Gruodis 12). Prieš priimant sprendimus, svarbu pažvelgti į užsienio šalių⁴ patirtį: kaip tokios priemonės veikia, kokios pasekmės išryškėja.

Mokestinių priemonių taikymo atvejų analizė

Cukraus apmokestinimas Meksikoje 2014 m.

Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) (EBPO 2014: 2)ⁱ ir Pasaulio Sveikatos Organizacijos (toliau – PSO) (2014)ⁱⁱ duomenimis, Meksika – viena iš pasaulio šalių, kurioje nutukimo problema didžiausia. Meksikos valdžia 2014 m. pradėjo taikyti du mokesčius (Economics Tax Analysis Chief Directorate 2016), skirtus kovoti su nutukimu, priversti žemės ūkio sektorių ir gamintojus

persiorientuoti prie sveiko maisto ir gėrimų gamavimo (PSO and VASO 2015: 19):

8% mokestį didesnio kaloringumo maisto produktams⁵;

mokestį nealkoholiniams saldintiems ir dietiniams gėrimams⁶.

Kokios buvo nealkoholinių gazuotų gėrimų apmokestinimo pasekmės?

Pakilo nealkoholinių gazuotų gėrimų kaina, krito apmokestintų nealkoholinių gazuotų gėrimų vartojimas, sumažėjo jų įperkamumas.

Pirmaisiais mokesčio įvedimo metais (2014 m.), apmokestintų gėrimų vartojimas vidutiniškai krito 6%⁷ (Batis, Rivera et al. 2016, Colchero, Popkin et al. 2016, Colchero, Rivera-Dommarco et al. 2017). Įdomu pastebėti, kad gazuotų gėrimų kaina 2014-2015 m. pakilo 12%, t. y. 2-3% daugiau nei mokesčio tarifas⁸ (Grogger 2015). Išaugusi gazuotų gėrimų kaina sumažino jų įperkamumą.

Nors apmokestintų produktų vartojimas krito ir žmonės rinkosi kitus kaloringus produktus, kilokalorijų suvartojimas sumažėjo nereikšmingai. Sumažėjus nealkoholinių gazuotų gėrimų paklausai kitų kaloringų produktų⁹ vartojimas išaugo 4% (Grogger 2015, Colchero, Popkin et al. 2016). Po mokesčio įvedimo Meksikoje vidutinis suvartojamų kilokalorijų kiekis krito iki 30¹⁰ į dieną. Toks sumažėjimas nutukimui reikšmingos įtakos neturi¹¹

¹ Kai valstybė nusprendžia paveikti visų piliečių mitybą (ką, kaip, kiek, kada žmonės valgo) – tai mitybinis paternalizmas

² *Paternalizmas*: be žmogaus sutikimo valdžios priimtas tam tikras žmogaus laisvės ar autonomijos suvaržymas jo paties labui

³ 43.1 esant galimybei mokestinėmis priemonėmis sieksime riboti sritis, kurios blogina gyventojų sveikatą: tabako ir alkoholio gamyba ir prekyba, sveikatai nepalankių maisto produktų gamyba ir prekyba, aplinką teršiantys įrenginiai ir pan. Ribosime bet kokią paramą šioms sritims;

97.13.: skatinsime sveiko maitinimosi įgūdžius per vartotojų informavimą ir sveikatai žalingų medžiagų naudojimo mažinimą (maisto priedai, cukrus, transriebalai, GMO ir t. t.).

⁴ Meksikos, Vengrijos, Danijos ir Berklio miesto Kalifornijoje (JAV)

⁵ Užkandžiai, konditerijos gaminiai, šokoladas ir kiti kakavos turintys produktai, apkepai ir pudingai, vaisiniai ir daržoviniai saldumynai, žemės ir lazdynų

riešutų kremai, kondensuoto pieno gaminiai, grūdiniai perdirbti maisto produktai, ledai, saldainiai, ledinukai, kurių kaloringumas viršija 275 kilokalorijas šimtui gramų.

⁶ 1 litrui gėrimo – 1 pesas (1 pesas – apie 0,05 Euro).

⁷ Didesnis kritimas užfiksuotas skurdesnėse visuomenės grupėse – 9%.

⁸ Mokesčio tarifas: 9-10%, kainos pakilo 12%.

⁹ Dietiniai gėrimai, mineralinis vanduo, pieno gėrimai, sultys.

¹⁰ 2-6 kcal į dieną (UNESDA);

4,9 kcal į dieną (American Food and Beverage Choice);

16 kcal į dieną (Science Media Centre);

Apie 30 kcal į dieną (1% bendrai suvartojamų kilokalorijų) (Aguilar, Gutierrez et al. 2016; Minton 2016).

¹¹ Reikėtų nuo 300-500 (Science Media Centre 2016) iki 500-1000 (Khaodhiar and Blackburn 2001) kilokalorijų per dieną sumažėjimo norint sumažinti žmogaus nutukimą.

(Khaodhiar and Blackburn 2001, Science Media Centre 2016). Urban Institute (2015 Gruodis 15) tyrėjų teigimu vartotojai tiesiog perėjo prie neapmokestintų kaloringų produktų.

Sumažėjo darbo vietų. Be minimalaus poveikio žmonių mitybos įpročiams ir neigiamo poveikio jų perkamajai galiai, Meksikoje išryškėjo dar viena neigiama mokesčio pasekmė – užsidarė nuo 24 640 iki 30 000 parduotuvių, neliko 50 000 darbo vietų (UNESDA, ICBA 2015).

Svarbu paminėti, kad dauguma uždarytų parduotuvių buvo pietinėse valstijose, kur aukštas nusikalstamumo ir skurdo lygis (ICBA). Mokestis kaloringiems maisto produktams stipriausias neigiamas ekonomines pasekmes (verslų užsidarymą) sukėlė skurdžiausiuose Meksikos regionuose.

Mokestis, sumažinęs nealkoholinių gazuotų gėrimų vartojimą, sąlygojo didžiausią nealkoholinių gėrimų gamintoją Meksikoje – Coca-Cola¹² – atleisti 1300 darbuotojų (Wilmore 2014 spalio 23). Cukraus apmokestinimas sąlygojo darbo vietų mažėjimą ne tik prekybos, bet ir gamybos sektoriuje.

Apibendrinus:

- mokestis mažino apmokestintų prekių įperkumą;
- nors nealkoholinių gazuotų gėrimų vartojimas krito, meksikiečiai vartojo kitus kaloringus produktus;
- suvartojamų kilokalorijų sumažėjo nereikšmingai;
- dėl mokesčio kai kurios įmonės sumažino darbo vietų skaičių.

Mokesčiai maisto produktams, turintiems didelį cukraus ar druskos kiekį, Vengrijoje 2011 m.

2011 m. Vengrijos valdžia, siekdama visuomenę pastūmėti vartoti sveikesnius produktus ir kovoti su nutukimu, įvedė mokesčius maisto grupėms,

pasižyminčiomis aukštu cukraus ar druskos kiekiu. 2012 m. apmokestintų produktų sąrašas išplėstasⁱⁱⁱ.

Kokios buvo maisto apmokestinimo pasekmės?

Pakilo apmokestintų produktų kainos, sumažėjus jų įperkumui, dalies jų vartojimas krito. Pritaikius mokestines priemones išaugo nealkoholinių ir gazuotų gėrimų, sūrių užkandžių kainos (nuo 2% iki 15%), jų vartojimas krito nuo 8,4% iki 16,2%^{iv} (ECORYS 2014: 34). Išaugusios kainos sumažino apmokestintų produktų įperkumą. Vengrai pradėjo ieškoti kitų kaloringų maisto produktų.

Nors dalies apmokestintų produktų vartojimas krito, žmonės rinkosi alternatyvius produktus ir nutukimas nesumažėjo. PSO (2015) duomenimis nuo 2011 m. iki 2014 m. 59-73% vengrų sumažino apmokestintų produktų vartojimą. Nors 5-16% visuomenės pradėjo vartoti gėrimus¹³, kurie yra laikomi sveikesniais (ECORYS 2014: 42-43, PSO 2015), išaugo neapmokestintų kaloringo maisto produktų paklausa¹⁴ (ECORYS 2014: 42-43) (International Tax & Investment Center 2013: 12). Nutukimas nesumažėjo, jo augimo tempai liko tie patys (vyrų 0,4%, o moterų 0,1% į metus)^v.

Sumažėjo darbo vietų. Kritus nealkoholinių gėrimų, sūrių užkandžių vartojimui verslas, užsiimantis šių produktų gamyba, sumažino gamybos apimtį (ar pan.). Hunbisco (Vengrijos konditerijos asociacija) teigimu, gamintojai, norėdami kompensuoti sumažėjusius pardavimus, atleido 1000 darbuotojų (ECORYS 2014: 63).

Apibendrinus:

- Mokestis mažino apmokestintų prekių įperkumą;
- Nors apmokestintų produktų vartojimas krito, visuomenė vartojo apmokestintas ir neapmokestintas kaloringas alternatyvas;
- Nutukimo mastai ir augimo tempai nesumažėjo;

¹² Užima 72% rinkos.

¹³ Dietinius gazuotus gėrimus, mineralinį vandenį su natūraliais saldikliais.

¹⁴ Turinčių druskos ar neapmokestinto cukraus (vanilinio cukraus, cukraus pudros), neapmokestintų kepinų,

kepimo miltelių, mielių (ECORYS 2014: 42-43), šokolado be cukraus, kukurūzinių spragėsių (International Tax & Investment Center 2013: 12)

- Dėl mokesčio konkretūs gamintojai sumažino darbo vietų skaičių.

Riebaus maisto mokestis Danijoje (2011-2013 m.)

2011 m. spalį Danijoje buvo įvestas 16 Danijos kronų (2,16 Euro/kg) mokestis maisto produktams, kurie savo sudėtyje turėjo 2,3% ir daugiau sočiųjų riebalų¹⁵. Politikų siekis buvo sumažinti tokių maisto produktų vartojimą ir taip kovoti su nutukimu (Snowdon 2013: 10), surinkti lėšų sveikatos apsaugos sistemai (KPMG 2016 gegužė).

Kokios buvo maisto apmokestinimo pasekmės?

Pakilus apmokestintų gėrimų kainoms, krito apmokestintų produktų vartojimas, sumažėjo jų įperkamumas. Įvedus mokestį, maisto produktų kainos pakilo 8-25%¹⁶ (The Spectator 2016 kovo 26) ir tai sumažino šių prekių įperkamumą.

Danai pradėjo rinktis pigesnes apsipirkimo vietas. Pakilus kainoms net 80% danų savo vartojimo įpročių nepakeitė (Snowdon 2013: 6). Išaugusios kainos skatino danus ieškoti pigesnių apsipirkimo vietų. Pasak Danijos verslininkų, vartotojų pirkimai užsienyje išaugo 30 proc. (ECORYS 2014: 67). Danijos valdžios duomenimis, 2011 m. paskutinį ketvirtį vien riebalų, aliejų, sūrio, mėsos pirkimas užsienyje padvigubėjo nuo 10 iki 20 mln. eurų (Petkantchin 2013: 3). Pigesnių prekių parduotuvės taip pat fiksavo išaugusius pardavimus (Jensen and Smed 2012: 19, Snowdon 2013: 16; 21).

Žmonės rinkosi tuos pačius produktus, nutukimas nesumažėjo. Tie danai, kurie keliaudavo apsipirkti į užsienį arba pigesnių prekių parduotuves, įsigydavo tokius pačius ar panašaus kaloringumo ir sudėties produktus (Jensen and Smed 2012, Kliff 2012 lapkričio 13, Snowdon 2013). Kadangi danai ieškojo būdų kaip pigiau apsipirkti ir nekeitė savo mitybos įpročių, nutukusių žmonių skaičius Danijoje nesumažėjo (vyrų ir moterų nutukimas per 3 metus augo po 0,6%),

nutukimo augimo tendencijos išliko tokios pačios (vidutiniškai 0,3-4% nutukimo augimas į metus tiek vyrams, tiek moterims)^{vi}.

Atsirado papildoma administracinė našta verslui.

Mokestis sąlygojo administracines išlaidas verslui – reikėjo tiksliai nustatyti kiekvieno produkto sudėtį, apskaičiuoti riebalų kiekį jame (Jensen and Smed 2012). Danijos prekybos rūmų teigimu, 2011 m. administracinės išlaidos verslui kainavo apie 27 mln. eurų. Du pavyzdžiai, iliustruojantys situaciją (Erhverv 2012 lapkritis, Petkantchin 2013):

200 darbuotojų turinti įmonė išleido 201 000 eurų naujai programinei įrangai, kuri skirta mokesčio skaičiavimui;

kita įmonė turėjo sukurti darbo vietą asmeniui, kuris turėtų administruoti mokesčio mokėjimą (57 000 eurai į metus) (From 2012).

Sumažėjo darbo vietų. Danijos valdžia surinko 47,5% daugiau mokesčių nei tikėjosi (195 mln. eurų vietoj 134,5 mln. eurų) (Jensen and Smed 2012: 23), didino administracinę naštą, mažino vartojimą. Vien tai 2011 m. sąlygojo 1300 darbo vietų praradimą (Petkantchin 2013, Snowdon 2013: 6).

Apibendrinus:

- Mokestis mažino apmokestintų prekių įperkamumą;
- 80% danų nepakeitė mitybos įpročių;
- Danai rinkosi alternatyvias prekybos vietas, išaugo apsipirkimai kaimyninėse šalyse;
- Nutukimo mastas ir jo augimo tendencijos nesumažėjo;
- Mokestis išaugino administracinę naštą verslui;
- Dėl mokesčio konkretūs gamintojai sumažino darbo vietų skaičių.

Išryškėjus šioms neigiamoms pasekmėms mokestis tapo itin nepopuliarus: pasak gyventojų apklausų 70% danų laikė mokestį „blogu“ arba „labai blogu“. Politikai, spaudžiami visuomenės ir nematydami

¹⁵ Mokestis apėmė įvairiausių maisto produktus: sviestą, aliejų, margariną, pusfabrikačius, duoną, tešlą, užkandžius, taip pat ir tokius produktus kaip traškučius

ar užkandžiai kurie savo sudėtyje neturėjo 2,3% sočiųjų riebalų.

¹⁶ 2011 m. sviesto kainos pakilo 25%, margarino 20%, aliejai kepiniai 8.2% (Snowdon 2012: 14-15).

poveikio vartojimui – 2013 m. mokestį atšaukė ir atsisakė planų įvesti papildomus mokesčius jogurtui, pomidorų padažui, kopūstams, marinuotiems agurkams (Petkantchin 2013: 4, Snowdon 2013: 6). Valdžia, siekdama kompensuoti dėl panaikinto mokesčio negautas lėšas (170 mln. eurų), pakėlė pajamų mokestį (Frontier Centre for public policy). Taigi, nors mokestis riebiam maistui buvo atšauktas, bendra mokestinė našta gyventojams nesumažėjo.

Mokestis nealkoholiniams gazuotiems gėrimams Berklio mieste, Kalifornijoje, JAV (2014 m.)

Nors kaliforniečiai yra vieni liekniausių JAV¹⁷ (The State of Obesity), Berklio gyventojai 2014 m. vykusio balsavimo metu pritarė mokesčiui¹⁸ nealkoholiniams gazuotiems gėrimams (*angl. – soda tax*)¹⁹ (Mandaro 2014 lapkričio 5).

Kokios buvo nealkoholinių gazuotų gėrimų apmokestinimo pasekmės?

Sumažėjus gazuotų gėrimų įperkamumui krito jų vartojimas. Falbe, Thompson et al. (2016) apklausa²⁰ nustatė, kad Berklio mieste gazuotų gėrimų vartojimas krito 21%, o vandens vartojimas išaugo 63%. Atkreiptinas dėmesys, kad mokesčio poveikį iš dalies amortizavo pačios parduotuvės, nes jos vartotojams perkėlė vidutiniškai tik 43,1% mokesčio tarifo (Why Food & Drink Taxes Won't Work 2015 rugpjūčio 24). Tikėtina, kad verslininkai, žinodami apie kaimyniniuose miestuose esančią parduotuvių keliamą konkurenciją, nusprendė viso mokesčio tarifo neperkelti savo klientams. Dėl to gazuotų gėrimų vartojimo ir įperkamumo kritimas buvo mažesnis.

Žmonės rinkosi pigesnes apsipirkimo vietas. Išaugus kainoms Berklio miesto gyventojai turėjo paskatą apsipirkti kaimyniniuose miestuose įsikūrusiose prekybos vietose, nes jose netaikomas mokestis. 21% apklaustųjų Berklio mieste teigė vartojantys mažiau

tokių gėrimų. Tuo pačiu metu 4% apklaustųjų San Franciske ir Oaklande teigė suvartoję daugiau gazuotų gėrimų (Falbe, Thompson et al. 2016). Reikia atkreipti dėmesį, kad Berklyje gyvena apie 120,9 tūkst. gyventojų (2015 m.), o San Franciske²¹ ir Oaklande²² – 1,28 mln., todėl 4% išaugimas kaimyniniuose miestuose (51,36 tūkst. žmonių – 42,48% Berklio gyventojų skaičiaus) nėra nereikšmingas.

Apibendrinus:

- Mokestis mažino gazuotų gėrimų įperkamumą;
- Berklio gyventojų dalis tuos pačius nealkoholinius gazuotus gėrimus pirkė kaimyniniuose miestuose.

Visų atvejų apibendrinimas

Apibendrinus, galima teigti, kad mokesčių, kuriais siekta paveikti žmonių mitybą Meksikoje, Vengrijoje, Danijoje ir Berklio mieste (JAV) turėjo ribotą įtaką. Visais keturiais atvejais mokestinės priemonės turėjo nepageidaujamų poveikių žmonėms ir ekonomikai:

Poveikis žmogui

1. **Nutukimas nesumažėjo.** Vengrijoje ir Danijoje mokesčio taikymas nepaveikė gyventojų nutukimo ir jo augimo tempų. Berklio miesto ir Meksikos nutukimo statistikos rasti nepavyko.
2. **Žmonės pradėjo rinktis alternatyvius, kaloringus produktus.** Meksikoje, Vengrijoje, Danijoje užfiksuota, kad žmonės pradėjo vartoti kaloringesnius maisto produktus.

Poveikis ekonomikai

3. **Krito apmokestintų produktų įperkamumas.** Apmokestintus maisto produktus Meksikoje, Danijoje ir Berklio mieste, mažėjo tų prekių įperkamumas.
4. **Sumažėjo perkamoji galia.** Apmokestintus maisto produktus Meksikoje, Danijoje ir Berklio mieste

¹⁷ Kalifornija yra 47 iš 51 pagal nutukimą, 24,2% nutukusių gyventojų.

¹⁸ 1 centas (USD) 1 uncijai gėrimo (1 uncija – 31,1 gramo).

¹⁹ gazuotiems, energetiniams gėrimams, sultims su pridėtu cukrumi, sirupams, naudojamiems kavose (pvz.

Starbucks), kitiems gėrimams su pridėtu cukrumi (<http://www.berkeleyvsbigsoa.com/faq#q3>).

²⁰ apklausti 990 gyventojų prieš ir 1689 gyventojai 4 mėnesiai po mokesčio įvedimo.

²¹ San Francisko gyventojų skaičius – 864,6 tūkst (2015 m.).

²² Oaklando gyventojų skaičius – 419,3 tūkst. (2015 m.).

pakilo tų produktų kainos, sumažėjo jų vartojimas – krito gyventojų perkamoji galia.

5. Žmonės rinkosi pigesnes apsipirkimo vietas.

Danijos ir Berklio atveju užfiksuota, kad dalis vartotojų apsipirkinėjo parduotuvėse, kuriose mokestis nebūdavo taikomas (Danijos atveju – Švedijoje ir Vokietijoje, Berklio atveju – kaimyniniuose miestuose) arba pigesnių prekių parduotuvėse (Danija).

6. **Mažėjo darbo vietų skaičius.** Meksikoje, Vengrijoje ir Danijoje įvedus mokesčius maisto produktams, darbdaviai mažino darbo vietų skaičių.

7. **Augo administracinės išlaidos.** Danijoje mokesčio įvedimas sąlygojo išaugusias administracines išlaidas verslui.

Literatūros sąrašas

Aguilar, A., et al. (2016). "Taxing Calories in Mexico." Preliminary and incomplete Draft. ITAM.

Batis, C., et al. (2016). "First-year evaluation of Mexico's tax on nonessential energy-dense foods: An observational study." PLoS Med 13(7): e1002057.

Colchero, M. A., et al. (2016). "Beverage purchases from stores in Mexico under the excise tax on sugar sweetened beverages: observational study." bmj 352: h6704.

Colchero, M. A., et al. (2017). "In Mexico, Evidence Of Sustained Consumer Response Two Years After Implementing A Sugar-Sweetened Beverage Tax." Health Affairs: 10.1377/hlthaff. 2016.1231.

EBPO (2014). OBESITY Update. OECD Directorate for Employment, Labour and Social Affairs.

Economics Tax Analysis Chief Directorate (2016). TAXATION OF SUGAR SWEETENED BEVERAGES National Treasury: Republic of South Africa.

ECORYS (2014). "Food taxes and their impact on competitiveness in the agri-food sector."

Erhverv, D. (2012 lapkritis). Fedtafgiften: et dyrt bekendtskab. Dansk Erhverv.

Falbe, J., et al. (2016). "Impact of the Berkeley excise tax on sugar-sweetened beverage consumption." Journal Information 106(10).

From, T. (2012). FEDTAFGIFTEN. Optimal beskatning og casestudy af Mette Munk A/S, Nationaløkonomisk Institut. MSc in International Economic Consulting Master.

Frontier Centre for public policy. "Denmark Scraps Much-Maligned 'Fat Tax' After a Year." Frontier Centre for public policy. from <https://fcpp.org/2012+-----/11/13/denmark-scraps-much-maligned-fat-tax-after-a-year/>.

Grogger, J. (2015). Soda taxes and the prices of sodas and other drinks: evidence from Mexico, National Bureau of Economic Research.

ICBA. "Taxes." from <http://www.icba-net.org/key-topics/taxes/>.

ICBA (2015). "Economic policies led to the closure of "neighborhood stores" and place small shopkeepers in survival mode."

International Tax & Investment Center (2013). "The Impacts of Selective Food and Non-Alcoholic Beverages Taxes." Issues Paper: 21.

Jensen, J. D. and S. Smed (2012). "The Danish tax on saturated fat—short run effects on consumption, substitution patterns and consumer prices of fats." Food Policy 42: 18-31.

Jensen, J. D. and S. Smed (2012). "The Danish tax on saturated fat: Short run effects on consumption and consumer prices of fats." Institute of Food and Resource Economics, University of Copenhagen: Frederiksberg, Denmark.

Khaodhiar, L. and G. L. Blackburn (2001). "Health benefits and risks of weight loss." International textbook of obesity, John Wiley & Sons, Chichester: 413-440.

Kliff, S. (2012 lapkritčio 13). "Denmark scraps world's first fat tax." Washington Post. from https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2012/11/13/denmark-scraps-worlds-first-fat-tax/?utm_term=.0be16935f419.

KPMG (2016 gegužė). Taxing You Sweet Tooth. Effective nudge or economic burden?

LRs (2016 Gruodis 12). LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMAS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS (projektas). XIIP-174.

LRs (2017). "Nutarimas DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PLANO patvirtinimo." from <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2389544007bf11e79ba1ee3112ade9bc>.

- Mandaro, L. (2014 lapkričio 5). "Nation's first soda tax is passed." USA today. from <http://www.usatoday.com/story/news/nation-now/2014/11/05/berkeley-passes-soda-tax/18521923/>.
- Petkantchin, V. (2013). "Nutrition" taxes: the costs of Denmark's fat tax." GLOBAL Oils & Fats Business Magazine 10: 2.
- PSO (2014). "Obesity estimates by the country." from <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A900A?lang=en>.
- PSO (2015). GOOD PRACTICE BRIEF. Public health product tax in Hungary. An example of successful intersectoral action using a fiscal tool to promote healthier food choices and raise revenues for public health.
- PSO and VASO (2015). Taxes on Sugar-sweetened Beverages as a Public Health Strategy: The Experience of Mexico. Pan American Health Organization Mexico Representative Office Mexico D. F., Mexico.
- Science Media Centre (2016). "Expert reaction to study investigating Mexico's sugary drinks tax and changes in sales of taxed beverages."
- Snowdon, C. (2013). "The Proof of Pudding. Denmark's fat tax fiasco." IEA Current Controversies Paper 42: 42.
- The Spectator (2016 kovo 26). "Denmark tried Osborne's sugar tax. Here's what happened." The Spectator. from <https://www.spectator.co.uk/2016/03/denmark-tried-osbornes-sugar-tax-heres-what-happened/>.
- The State of Obesity "The State of Obesity in California."
- UNESDA. "Facts on Mexico tax." from <http://www.unesda.eu/wp-content/uploads/2016/09/Mexico-Tax-Infographic-v4.pdf>
- Urban Institute (2015 Gruodis 15). Should Governments Tax Soda, Sweets, and Junk Food? Urban Institute, Urban Institute, : 1:25:21.
- Why Food & Drink Taxes Won't Work (2015 rugpjūčio 24). "New report shows Berkeley Soda Tax is poorly transmitted to consumer prices." Why Food & Drink Taxes Won't Work. The facts about food and drink taxes. from <http://www.fooddrinktax.eu/new-report-shows-berkeley-soda-tax-poorly-transmitted-consumer-prices/>.
- Wilmore, J. (2014 spalio 23). "just On Call - Coca-Cola FEMSA cuts 1,300 jobs as Mexico soda tax bites." from http://www.just-drinks.com/analysis/just-on-call-coca-cola-femsa-cuts-1300-jobs-as-mexico-soda-tax-bites_id115225.aspx.

ⁱ Šaltinis: OECD <http://www.oecd.org/els/health-systems/Obesity-Update-2014.pdf>

Meksika. Nutukę gyventojai virš 15 metų (KMI > 30)	Vyrai	Moterys
2012	26,8%	37,5%

ⁱⁱ Šaltinis: PSO <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A900A?lang=en>

Meksika. Nutukę gyventojai virš 18 metų (KMI > 30)	Vyrai	Moterys
2014	23,7%	32,4%
2013	23,1%	31,9%
2012	22,6%	31,3%

ⁱⁱⁱ Šaltinis: (ECORYS 2014: 19)

Apmokestintas produktas (Vengrija)	Nuo 2011 m. rugsėjo mėnesio apmokestintų produktų sąrašas	Nuo 2012 m. sausio mėnesio apmokestintų produktų sąrašas
Nealkoholiniai gazuoti gėrimai	Pridėto cukraus > 8g/100ml	Įtraukti gėrimai su mažesniu nei 25% vaisių kiekiu, mažesniu nei 50% pieno kiekiu, sirupai, nealkoholinių gazuotų gėrimų koncentratai, kiti nealkoholiniai gazuoti gėrimai
Energetiniai gėrimai	Pridėto kofeino 10mg/100ml	Metalksantino > 1mg/100ml Taurino > 100mg/100ml
Konditerijos gaminiai	Pridėto cukraus > 25g/100g Pridėto cukraus šokolade > 40g/100g	Pridėto ir viso cukraus > 25g/100g Pridėto ir viso cukraus šokolade > 25g/100g, kakavos < 40g/100g, visi saldinti kakavos milteliai, gaminiai su mažesniu nei 50% pieno kiekiu, visi kiti konditerijos gaminiai
Sūrūs užkandžiai	Druskos > 1g/100g	Druskos > 1g/100g
Prieskoniai	Druskos > 5g/100g	Druskos > 5g/100g (išskyrus kečupus ir garstyčias < 15g/100g druskos)
Skoninis alus, alkoholiniai kokteiliai	-	Cukraus > 5g/100ml
Vaisių džemas	-	Visi džemai išskyrus aukščiausios rūšies džemai, želė, marmeladai ir ypatingos kokybės džemai

^{iv} Šaltinis: (ECORYS: 34)

Apmokestintas produktas (Vengrija)	Kainos pokytis	Vartojimo pokytis
Nealkoholiniai gazuoti gėrimai	2011: +3.4%, 2012: +1.2%, 2013: +0.7%	2011: -2.7%, 2012: -7.5%, 2013: -6.0%
Sultys (kuriose mažiau nei 25% vaisių kiekio)	2011: +0.1%, 2012: +0.6%, 2013: +1.3%	2011: -2.0%, 2012: -2.0%, 2013: -4.4%
Sūrūs užkandžiai	2011: +6.3%, 2012: +5.4% 2013: +3.3%	2011: -7.6%, 2012: -6.2%, 2013: -0.6%

^v Pasaulio sveikatos organizacijos duomenys: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A900A?lang=en>

Vengrija. Nutukę gyventojai (KMI > 30)	Vyrai (virš 18 metų)	Moterys (virš 18 metų)
2014	23.8%	20.3%
2013	23.5%	20.2%
2012	23.1%	20.1%
2011 (įvestas mokestis)	22.8%	20.0%
2010	22.4%	19.9%
2009	22.0%	19.8%
2008	21.6%	19.7%
2007	21.1%	19.5%
2006	20.6%	19.3%

^{vi} Pasaulio sveikatos organizacijos duomenys: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A900A?lang=en>

Danija. Nutukę gyventojai (KMI > 30)	Vyrai (virš 18 metų)	Moterys (virš 18 metų)
2014	20.7%	17,4%
2013 (mokestis atšauktas)	20.3%	17.1%
2012	20.0%	16.8%
2011 (įvestas mokestis)	19.7%	16.5%
2010	19.3%	16.2%
2009	19.0%	15.9%
2008	18.7%	15.6%
2007	18.3%	15.4%
2006	17.9%	15.1%